

Тетяна Рожко

*Волинський національний
університет імені Лесі Українки*

Науковий керівник: д. філол. н., проф. Н. М. Костусяк

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ОПАНУВАННЯ КВАНТИТАТИВНО МАРКОВАНИХ ІМЕННИКІВ

Сучасну лінгвоукраїністику вирізняє поєднання різних аспектів дослідження й залучення до опису тих чи тих мовних одиниць кількох взаємопов'язаних рівнів, що сприяє комплексності їхнього вивчення. Зазначені вектори дають змогу всеохопно проаналізувати слова з узагальненим квантитативним змістом. На порушеній проблемі зосередила увагу В. М. Кондратюк, яка схарактеризувала мовні одиниці цього різновиду з огляду на їхній означений / неозначений, спеціалізований / неспеціалізований вияви. До сфери зацікавлень І. В. Вакалюк потрапили дієслова як формальні репрезентанти квантитативності [Вакалюк 2019]. Не менше зацікавлення викликає опис кількісно маркованих одиниць у когнітивному, комунікативно-прагматичному й стилістичному вимірах та в площині нормативності [Kostusiak, Shulska, Lisova, Yaresko, Ivanova, Pochuieva, Afanasieva 2023]. Попри наявність наукових студій, у яких різноаспектно досліджено засоби вираження кількості, видається важливим описати їх у контексті лінгводидактики. Принагідно додамо, що опануванню різних класів слів присвячено низку публікацій [Костусяк 2021; Костусяк 2022; Костусяк 2022а; Костусяк, Шульська, Римар 2022 та ін.], проте на одиницях із квантитативним значеннєвим відтінком зазвичай не акцентовано, що й визначає актуальність порушеної проблеми. Для формування адресованих учням практичних завдань скористаємося корпусом фактичного матеріалу, укладеним на основі збірки «Цвіт дикої шандри: повісті, оповідання» [Струцюк 2008], автор якої – волинський письменник, член Волинської обласної організації «Національна спілка письменників України», Заслужений діяч мистецтв України Й. Струцюк.

Сучасний освітній простір зазнав змін, що вплинуло на вибір оновлених форм навчання, а також методичного забезпечення. У шкільному курсі української мови опанування квантитативно маркованих слів, окрім числівників як центрального репрезентанта цієї функції, пов'язане з числовими формами іменників, а також деякими лексичними групами субстантивів. Зазначений матеріал запропоновано в адресованого шестикласникам підручнику Н. Б. Голуб та О. М. Горошкіної [Голуб, Горошкіна 2023]. Числовій парадигмі присвячено § 28 «Число іменників. Збірні іменники» [Голуб, Горошкіна 2023, с. 69–71]. Аналіз збірних іменників разом із числовою парадигмою вважаємо обґрунтованим, адже школярі повинні зрозуміти, що множинність в об'єктивній дійсності не завжди відповідає граматичній

множині. Число іменників принагідно розглянуто і в інших параграфах, зокрема в поєднанні з відмінюванням. Аби здобувачі освіти досягнули високих результатів, учителі повинні не тільки усно пояснювати теоретичний матеріал, спонукати учнів до опрацювання поданої в підручнику інформації та виконання запропонованих у ньому вправ, а й використовувати інноваційні, зокрема ігрові, технології. Це сприятиме різноманітності проведення уроків, покращить настрій дітей, дасть змогу замінити звичне закріплення знань на цікавий і мотиваційний процес. Зазначена форма роботи привчатиме школярів застосовувати знання в неординарних, нетрадиційних ситуаціях, що є однією з важливих компетентностей здобувачів освіти.

Задля досягнення результативності в навчальному процесі вчителю потрібно добирати завдання, що відповідали б уподобанням школярів. На нашу думку, цікавим для дітей, які опановують число й лексико-граматичні групи іменників, буде урок-гра, що передбачає «підвищення рівня зацікавленості учнів до програмового матеріалу, підтримання мотивації до навчання, вдосконалення мовлення, збагачення словникового запасу тощо» [Космідайло, Набок-Бабенко, Резнік 2023, с. 227]. На переконання І. О. Космідайло, Ю. С. Набок-Бабенко, Т. П. Резнік, «інтерактивні онлайн-ігри виконують низку важливих функцій: • спонукальну (сприяння зацікавленості до предмета, мовного явища тощо); • комунікативну (взаємодіяння, спілкування та рефлексування у системі “учень – учень” і “вчитель – учень”); • самореалізації (реалізація своїх можливостей самостійно та в команді); • розвивальну та навчальну (розвиток пізнавальних здібностей та інших якостей); • діагностичну (оцінка рівня оволодіння знаннями, уміннями і навичками); • розважальну (отримання задоволення)» [Космідайло, Набок-Бабенко, Резнік 2023, с. 227]. Висловлюючи солідарність із міркуваннями дослідниць, спроектуємо елементи гри, що сприятимуть оволодінню мовними одиницями з узагальненим кількісним значенням і вільному використанню їх учнями в комунікативному процесі. Крім того, така форма роботи дасть змогу не тільки за відносно короткий час об'єктивно оцінити кожного школяра, а й реалізувати індивідуальний підхід, з одного боку, і водночас удосконалити вміння здобувачів освіти працювати в команді – з іншого. Важливість уроку-гри чи його фрагменту дасть змогу виявити рівень оволодіння кожним здобувачем освіти предметних компетентностей. Завдання варто укласти так, аби вони дали змогу перевірити рівень опанування теоретичного матеріалу (знаннєвий компонент) і вміння послуговуватися ним на практиці (діяльнісний компонент). Рекомендуємо скористатися картками, які учні отримають на уроці, або укласти завдання на одній з платформ, наприклад «Всеосвіта». Цікавими, на нашу думку, є вебквести. Наприклад, зайшовши за покликанням, учні повинні прочитати опис вебквесту, у якому подано умови виконання завдань і підказки. Наприклад, таку форму перевірки знань та вмінь доречно використати під час навчання числових форм і розрядів іменників за значенням. Для початку потрібно пояснити умови гри: *натиснувши «Розпочати», ти потрапиш до музейної зали, де будуть зображені різні предмети. Зразу ж двері зали*

замкнуться. Аби вийти, тобі доведеться знайти слово-ключ. Перед тим потрібно виконати п'ять завдань:

1. Завдання з відповіддю: знайди картину із зображенням гори, натисни на вершину й прочитай речення. *Хмари наближались швидко, блискавки то тут, то там розпанахували небо, важкі громи обривалися з висоти...* (Струцюк 2008, с. 15). Запиши всі іменники, що стоять у множині. Відповідь: *хмари, блискавки, громи*.

2. Завдання з відповіддю: ужитий у реченні іменник, що не має форми множини й стоїть у називному відмінку, є ключем до підказки, захованої в предметі доби козацтва, який служив для захисту тіла воїна від ударів ручною зброєю. Натиснувши на зображення щита, учень прочитає речення: *Гіляччя сосни не захищало, а лишень, як решето, проціджувало воду за комірці полотняних сорочечок...* (Струцюк 2008, с. 15). Потім потрібно вдрукувати слово *гіляччя*.

3. Завдання з відповіддю: ужитий у реченні іменник, що має тільки форму множини, є ключем до підказки, захованої в старовинному військовому металевому головному уборі, що захищав від удару холодною зброєю. Після натискання на шолом учень побачить речення: *У цій копанці коноплі вимочували, потім сушили і терли на терниці...* (Струцюк 2008, с. 35). У порожню рубрику потрібно вдрукувати слово *коноплі*.

4. Завдання з відповіддю: ужитий у реченні збірний іменник, що має тільки форму однини, є ключем до підказки, захованої в зображеній на картині церковній будівлі. Натиснувши на собор, учень побачить речення: *З-за панського лісу якось несподівано вигулькнуло, як варений рак, сонце, і пташва одразу дружно підняла його на сміх* (Струцюк 2008, с. 46). Учень повинен вдрукувати слово *пташва*.

5. Завдання з відповіддю: *Тобі вдалося виконати всі завдання. А тепер зазнач, скільки іменників в однині, а скільки в множині ти виписала (виписав). Відповідь запиши словами в називному відмінку, це і є ключем, який відчинить тобі двері музейної зали.* Учень побачить дві рубрики, куди треба вдрукувати відповіді: *в однині ...*, *у множині ...*. Відповідь: *в однині – два, у множині – чотири* (в однині: *гіляччя, пташва*; у множині: *хмари, блискавки, громи, коноплі*).

На платформі «Всеосвіта» учителі-практики можуть створити тестові завдання для підсумкового контролю. Такий вид роботи не потребуватиме часу для перевірки робіт і водночас дасть змогу швидко та об'єктивно оцінити здобувачів освіти.

Отже, квантитативно марковані іменники формують важливий фрагмент навчального матеріалу. Вагому роль в опануванні теоретичних відомостей і набутті окреслених у модельній навчальній програмі з української мови компетентностей відіграє підручник. Крім опрацювання поданої в ньому теорії та вправ, важливо вдаватися до інноваційних форм роботи, зокрема ігрових технологій (вебквестів) і тестів. Такі завдання більшою мірою відповідають

уподобанням учнів, ніж традиційні вправи, мотивують здобувачів освіти, удосконалюють уміння застосовувати знання в неординарних ситуаціях.

Література

1. Вакалюк 2019: Вакалюк І. В. Функціонально-семантична категорія дієслівної квантитативності в сучасній українській літературній мові : дис. ... к-та філол. наук: 10.02.01 / ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2019. 224 с.

2. Голуб, Горошкіна 2023: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Українська мова : підруч. для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2023. 256 с.

3. Кондратюк 2011: Кондратюк В. М. Лексичні засоби вираження означеної/неозначеної кількості в українській мові. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови.* 2011. Вип. 8. С. 42–46. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/16221>.

4. Космідайло, Набок-Бабенко, Резнік 2023: Космідайло І. О., Набок-Бабенко Ю. С., Резнік Т. П. Методичні орієнтири формування й оцінювання компетентності з української мови учнів ліцею засобами інтерактивних онлайн-ігор. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2023. № 11(29). С. 223–236.

5. Костусяк 2021: Костусяк Н. М. Поетапність та ефективні шляхи засвоєння граматичних особливостей прикметників і їхніх функційних еквівалентів. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: зб. матеріалів IV Всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції, 14 квітня 2021 року, Луцький національний технічний університет.* Луцьк : Відділ іміджу та промоції Луцького НТУ, 2021. С. 131–135.

6. Костусяк 2022: Костусяк Н. М. Категорія особи в сучасній українській мові: лінгвометодичний вимір. *Актуальні проблеми міжкультурної комунікації: зб. матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, 06 квітня 2022 року, Луцький національний технічний університет.* Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2022. С. 264–267.

7. Костусяк 2022а: Костусяк Н. М. Продуктивні механізми формування мовно-естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога на практичних заняттях із морфології української мови. *Формування мовного естетичного ідеалу засобами навчальних дисциплін: зб. наук. праць.* Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. С. 51–58. URL: https://fisf.sspu.edu.ua/images/2022/rosmov/zbirnik_formuvannya_movnogo_estetichnogo_ideal_7e9f0.pdf

8. Костусяк, Шульська, Римар 2022: Костусяк Н. М., Шульська Н. М., Римар Н. Ю. Ефективні методи опанування повнозначних частин мови в контексті естетизації навчання студентів-філологів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького*

державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. Вип. 47, т. 1. С. 214–220. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-1-32>.

9. Струцюк 2008: Струцюк Й. Г. Цвіт дикої шандри : повісті, оповідання. Луцьк : ПДВ «Твердиня», 2008. 164 с.

10. Kostusiak, Shulska, Lisova, Yaresko, Ivanova, Pochuieva, Afanasieva 2023: Kostusiak N., Shulska N., Lisova Yu., Yaresko K., Ivanova I., Pochuieva O., Afanasieva O. Language Verbalization of Quantitativeness in Modern Mass Media: Linguistic-cognitive and Communicative-pragmatic Dimensions in Ukrainian Language. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2023. Vol. 13, Issue 1, Spec. Issue XXXIV. P. 149–155. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130134/papers/A_22.pdf.